

УДК 336.22(4)
JEL E60, O18

Г. В. Возняк

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу регіональної фінансової
політики ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього», м. Львів
e-mail: gvoznyak@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-2001-0516>

І. В. Жеребило

кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту та
соціальних наук Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів
e-mail: zherebilo@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3147-9590>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ

На основі аналізу кращих практик економічно розвинутих країн розкрито особливості прояву фінансової децентралізації в контексті її впливу на економічне зростання регіонів та територіальних громад. З'ясовано джерела формування доходів. Показано, що доходи бюджетів субрегіонального рівня формують (в переважній більшості) місцеві податки, значну питому вагу серед яких становлять майнові податки, причому у федеративних країнах їх вагомість у доходах бюджетів є значно нижчою, аніж в унітарних. Різним країнам властивий різний ступінь децентралізації, однак «багатіші» країни більш децентралізовані. Доведено, що не існує оптимального рівня фінансової децентралізації, бо кожна країна йде власним шляхом розвитку. Виокремлено причини фінансової децентралізації, серед яких такі: низька ефективність діяльності сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, державного управління; надмірні витрати на утримання мережі та управлінського апарату; незадовільні темпи впровадження новітніх технологій, дрібні неспроможні громади, бажання підвищити ефективність та якість суспільних послуг, хоча на початку 2000-х років для країн Східної Європи в пріоритеті були завдання розбудови власної демократичної політичної системи. Висвітлено перші кроки фінансової децентралізації в Україні та показано недоліки розпочатої реформи. Визначено пріоритети проведення бюджетної політики в Україні в умовах реформи міжбюджетних відносин.

Ключові слова: фінансова децентралізація, місцеві податки, органи місцевого самоврядування, громада, регіон, країни Європейського Союзу.

Voznyak H., Zherebylo I. FEATURES OF MANIFESTATION OF FINANCIAL DECENTRALIZATION AT THE REGIONAL LEVEL: COMPARATIVE ANALYSIS OF DOMESTIC AND WORLD PRACTICE

Financial decentralization is an important determinant of regions' social and economic development, contributing on one hand to reduction of state role in their financial maintenance and on the other hand – to creation of opportunities for strengthening of local budgets' autonomy. The paper aims to conduct comparative analysis of financial decentralization manifestations in Ukraine and in the world. The features of financial decentralization manifestation in the context of its influence on economic growth of regions and territorial communities are outlined on the basis of analysis of best practices in economically developed countries. The sources of income forming are found. The facts that the revenues of subregional level budgets are (predominantly) formed by local taxes, the largest share of which is taken by property taxes and that their share in budget revenues of federal countries is much lower than in unitary ones are proved. Various levels of decentralization are peculiar to different countries, however «richer» countries are more decentralized. The fact that there is no optimal level of financial decentralization because each country goes its own development way is proved. The reasons of financial decentralization are outlined, including the following: low efficiency of educational and healthcare spheres, social protection, public management; excessive costs for maintenance of management apparatus and network; poor paces of advanced technologies' introduction, small insufficient communities, desire to improve the quality and quantity of public services, although at the beginning of 2000s the development of democratic political system was in priority for the countries of the Eastern Europe. First steps of financial decentralization in Ukraine and the flaws of the launched reform are shown. Priorities of budget policy in Ukraine in conditions of interbudgetary relations' reform are defined. The mirror transfer of experience in implementation of financial decentralization reform in European countries and globally to Ukrainian ground is emphasized to be inappropriate. The later requires detailed analysis of peculiarities of its manifestation within each country.

Keywords: financial decentralization, local taxes, local self-governance bodies, community, region, European Union members.

Постановка проблеми. Фінансова децентралізація є важливою структурною реформою, покликаною сприяти регіональному (та місцевому) розвитку, що супроводжується зростанням економіки, позаяк дає змогу органам влади на регіональному (місцевому) рівні зміцнювати спроможність, управляти власними ресурсами автономно і задовольняти місцеві потреби. З іншого боку, фінансова децентралізація не є кінцевою метою, скоріше це інструмент бюджетної політики, правильне застосування якого може сприяти вдосконаленню державного управління на місцях, підтримувати регіональний (та місцевий) розвиток і найголовніше – підвищити якість суспільних послуг і задоволення потреб населення за принципом субсидіарності. Водночас, фінансова децентралізація може супроводжуватись і низкою негативних проявів, що в підсумку не дозволять досягнути цілей розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Питання фінансової децентралізації, посідають важливе місце серед сучасних досліджень, які торкаються розвитку місцевих фінансів, бюджетної політики, забезпечення фінансової самодостатності як регіонів, так і територіальних громад та розглядаються вітчизняними і зарубіжними вченими [1-7]. Попри це, додаткового вивчення потребують питання особливостей прояву фінансової децентралізації в контексті її впливу на економічне зростання регіонів та територіальних громад на прикладі кращих світових практик та можливість їх адаптації до вітчизняних умов.

Метою статті є проведення компаративного аналізу прояву фінансової децентралізації в Україні та світі.

Основні результати дослідження. Вивчення досвіду зміцнення фінансової самостійності регіонів в більшості країн з розвинутою економікою дало підстави стверджувати, що фінансовій децентралізації передували зміни, які призвели до перерозподілу владних компетенцій та функцій від національного на регіональний рівень, що супроводжувалося появою нових інституціональних форм. В результаті таких трансформацій регіони набували «нового» статусу в прийнятті рішень. Паралельно відбувалися процеси децентралізації влади на рівні регіонів-місцевого самоуправління, з метою надання максимальної автономності у вирішенні низки питань, в тому числі власного розвитку. Такі реформи мали місце у більшості країн Європи і проходили в кілька етапів, але найбільш дієвими, в плані зміцнення місцевого самоуправління, вони були в 60-80 роках ХХ століття, а в окремих економіках тривають і по сьогодні.

Залежно від обсягів делегованих повноважень та ступеня взаємодії з державною владою, експерти виокремлюють два підходи до організації місцевого самоврядування: автономії та децентралізації. В федеративних країнах в основу реалізації фінансової децентралізації закладено два визначальні принципи – автономії та участі [8]. Натомість для унітарних країн характерна модель бюджетного унітаризму, за якого суб'єктами міжбюджетних відносин є центральні та органи місцевого самоврядування, при цьому центральні органи влади сповідають політику вирівнювання фінансового потенціалу територій та встановлення єдиних стандартів якості суспільних

послуг. Більша частина суспільних послуг населенню фінансується з місцевих бюджетів, при цьому принципи розподілу функцій між ланками бюджетної системи можуть суттєво різнитися.

Вивчення світової практики реалізації реформи фінансової децентралізації та особливостей її прояву дозволяє стверджувати про різний ступінь децентралізації. Так, для більшості європейських країн впродовж останніх років спостерігається тенденція до поглиблення децентралізації (Швеція, Фінляндія, Італія, Іспанія), адже вони розуміють переваги такого процесу, хоча все ще залишаються і такі, які є надто централізовані, як наприклад, Норвегія або взагалі спрямували свою політику в бік посилення централізації (Ірландія, Угорщина). Данія взагалі вирізняється поєднанням централізації та децентралізації.

Якщо судити про рівень фінансової децентралізації за показником співвідношення загального обсягу видатків субнаціонального рівня до ВВП (рис. 1; 2), то до країн з високим рівнем фінансової децентралізації (понад 15%) відносять Данію, Фінляндію, Швецію, Італію, Іспанію, Бельгію, Канаду; середній рівень децентралізації (10-15%) властивий таким країнам, як Польща, Велика Британія, Франція, Чехія; значення даного показника нижче 10% свідчить про низький рівень фінансової децентралізації, до таких країн відносять Угорщину, Болгарію, Естонію, Люксембург, Грецію, Кіпр, Словаччину, Литву. Попри це, з рисунка 1 чітко прослідковується, що багатші країни – більш децентралізовані.

Усі держави-члени Ради Європи ратифікували Європейську хартію місцевого самоврядування, а це свідчить про те, що сильне місцеве самоврядування є ознакою демократичної європейської країни, яка не може бути успішною та економічно сильною без високого ступеня децентралізації (в т. ч. фінансової). Для унітарних країн, схожих до України, децентралізація призвела до зростання економічного добробуту, позаяк перенесення прийняття рішень на рівень, ближчий до громад сприяє кращому розподілу публічних ресурсів. Водночас, важливо наголосити, що країни Європейського Союзу, як і Україна, сьогодні все ще активно продовжують запроваджувати (яскравий приклад Естонія): фінансову реформу, яка передбачає чіткий розподіл повноважень та ресурсів; територіальну реформу, яка в окремих країнах передбачає реформу середнього рівня управління та реформу ресурсів, яка спрямована на підвищення рівня їхнього використання (в цьому аспекті розрізняють два напрями: ефективність використання людських ресурсів та надання громадських адміністративних послуг).

Важливим елементом прояву фінансової децентралізації є чіткий розподіл видатків між рівнями бюджетної системи відповідно до встановлених владних повноважень та компетенцій між центральною, регіональною та місцевою владою. Попри відмінності у організації системи міжбюджетних відносин в більшості країн Європейського Союзу значна частка видатків фінансується із центрального бюджету (рис. 2): від

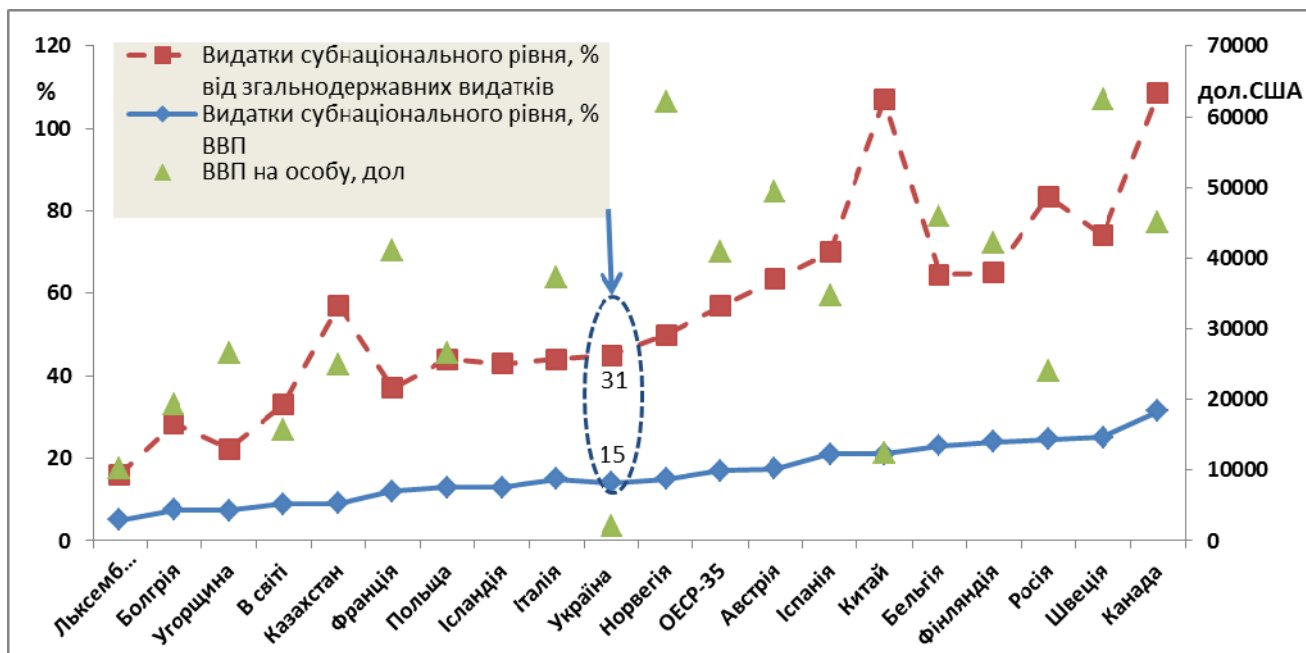

Рис. 1. Рівень децентралізації і розвиток країни: порівняння Україна і світ, 2014 р.

Складено автором з використанням даних Комітету статистики країн Європейського Союзу [10].

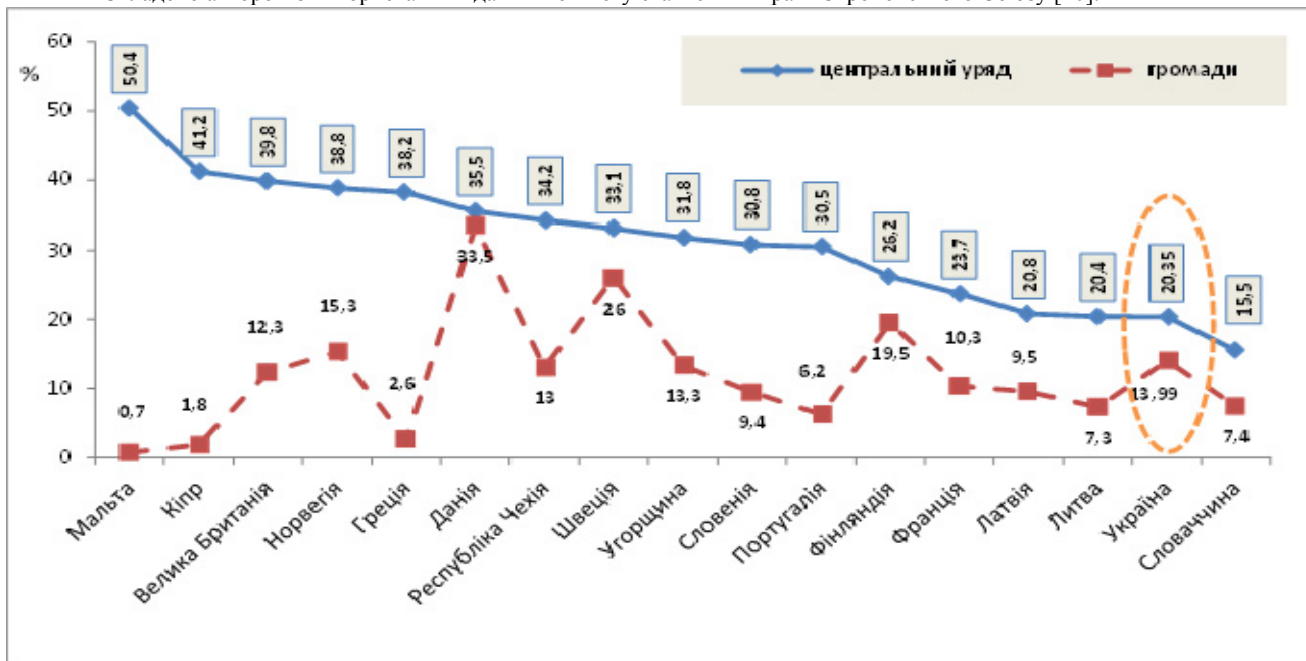

Рис. 2. Розподіл видатків за рівнями бюджетної системи в країнах Європи та Україні в 2015 році, % до ВВП.

Складено автором з використанням даних Комітету статистики країн Європейського Союзу [10].

50,4% ВВП у Мальті до 30,8% ВВП у Словенії, в той час, як на бюджети громад припадає фінансування видатків в обсязі від 0,7% ВВП у Мальті до 13,3% ВВП в Угорщині. Україна на цьому фоні має схожі характеристики: з місцевих бюджетів фінансується видатків близько 14% ВВП, на фінансування з державного бюджету припадає понад 20% ВВП. Винятком є унітарні країни Північної Європи, в яких значна частка видатків фінансується на субрегіональному рівні: Норвегія (15,3% ВВП), Данія (33,5% ВВП), Швеція (26% ВВП) та Фінляндія (19,5% ВВП). Це країни з високим ступенем фінансової децентралізації та соціально орієнтованими економіками.

Вдало побудовані їхні фінансові системи (з високим рівнем оподаткування!), які максимально враховують інтереси громадян, громади і держави, дозволили стати лідерами по забезпеченню сталого розвитку. При цьому фінансова автономія підкріплена домінуванням місцевих податків у доходах місцевих бюджетів. Ключовою особливістю фінансової децентралізації цих країн є чітка відповідність відповідальності органів місцевого самоврядування рівню повноважень та обсягам бюджетного забезпечення. Кожен рівень самоврядування (в Швеції, наприклад, муніципалітет на місцевому і ландстинг – на регіональному) має право встановлювати свої ставки податків. Якщо судити про рівень фінансової

децентралізації за критерієм частка власних доходів в доходах місцевих бюджетів ці країни теж займають лідируючі позиції – понад 50% [9].

Цікавою, в контексті запозичення кращих практик реалізації фінансової децентралізації, є система фінансового вирівнювання Швеції («система Робін Гуда») характеризується високим рівнем децентралізації та фіскальної незалежності місцевих бюджетів і побудована на принципах самофінансування, відбувається як за доходами, так і за витратами. При цьому, наприклад, вирівнювання за витратами базується на розрахунках нормативних витрат на суспільну послугу на одного мешканця. Якщо фактичні витрати менші норми, то комуни сплачують збір вирівнювання, який в подальшому перерозподіляється між органами місцевого самоврядування, в яких витрати перевищують нормативний показник. Така процедура вирівнювання може демотивувати територіальний розвиток, проте в результаті залучення депресивних регіонів до територіального поділу праці та підвищення соціальних стандартів у цілому таке вирівнювання себе виправдовує, адже органи місцевого самоврядування отримують достатні фінансові ресурси для надання необхідних благ та послуг [5].

Фінансова децентралізація знайшла своє відображення в формуванні доходної бази бюджетів субрегіонального рівня. Дані рисунка 3 свідчать, що переважна більшість країн Європейського Союзу вирізняється домінуванням податкових надходжень в структурі доходів бюджетів субрегіонального рівня, хоча жодна із них не забезпечує себе доходами на 100%. Зауважимо, що структура податкових доходів бюджетів субрегіонального рівня зарубіжних країн суттєво різниться: в одних домінують непрямі податки (з імпорту, обороту, продажу) – Бельгія, Іспанія, Італія, Греція, в інших – прямі (з прибутку корпорацій, з нерухомості, з доходів фізичних осіб) – Велика Британія, Данія, Литва, Угорщина, Словенія, Швеція, що пояснюється особливостями національних систем оподаткування.

Зрозуміло, що місцеві бюджети формують також неподаткові надходження (оренда та продаж землі, водних ресурсів). До слова, впродовж останніх років в Норвегії стрімко зростають надходження за водопостачання, каналізацію, утримання дітей в дитячих садках; в Італії – від шкільного збору та використання державних земельних ділянок; в Швеції – від використання відходів.

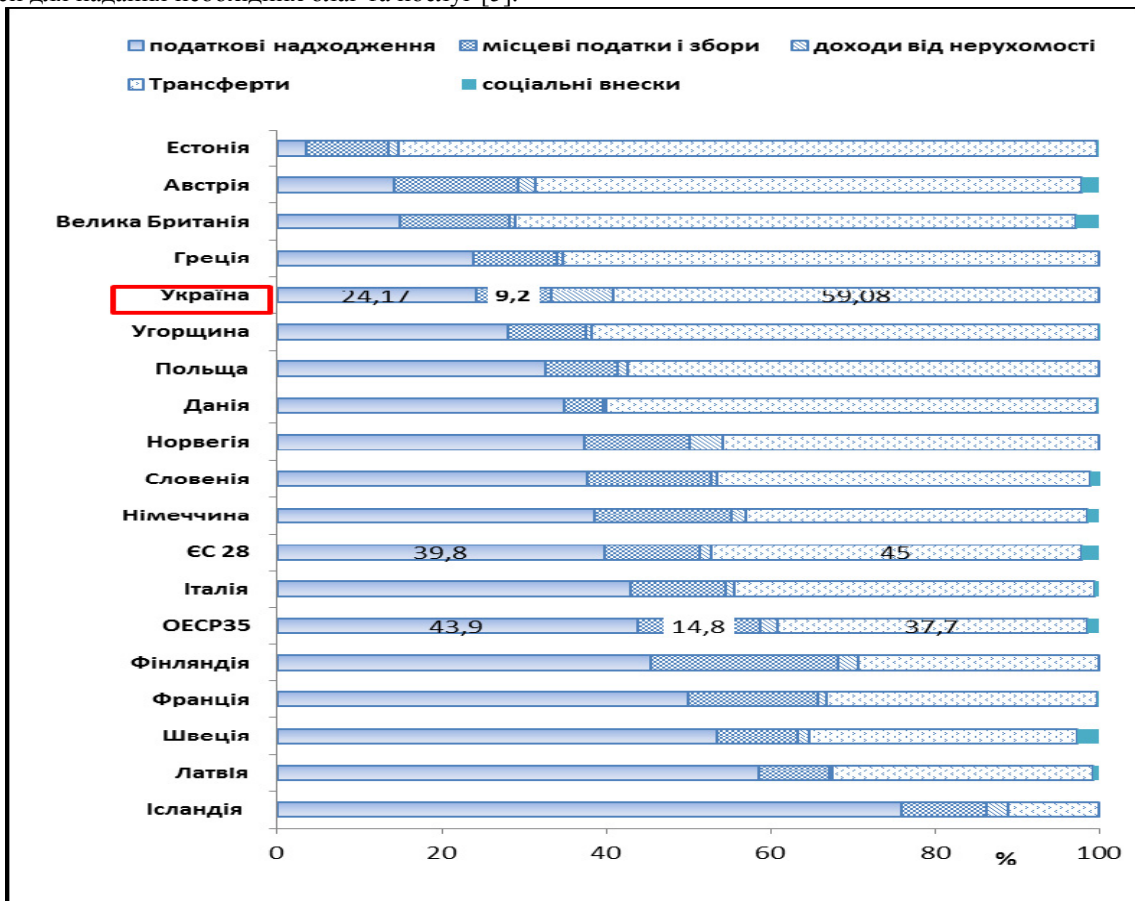

Рис. 3. Структура доходів бюджетів субрегіонального рівня в економічно розвинених країнах та Україні в 2015 році, %
Складено автором з використанням даних Комітету статистики країн Європейського Союзу [10].

Чільне місце в структурі доходів бюджетів субрегіонального рівня відведено місцевим податкам, зборам і платежам, кількість та система адміністрування яких суттєво різняться і залежать від змісту і важливості тих завдань, які покладаються на органи місцевої влади. Зазвичай розрізняють:

- місцеві податки на доходи (особисті і корпоративні), найбільш поширені в країнах Прибалтики та Північної Європи і формують понад 80% доходів бюджетів субрегіонального рівня;
- місцеві податки із продажу, формують від 20% до 50% податкових надходжень бюджетів

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Австрії, Іспанії, Греції, Нідерландів, Угорщини; у федеративних країнах істотну роль у формуванні доходів відіграють податки на нерухомість.

Окрім цього переліку, також в податковій системі зарубіжних країн присутні і інші місцеві податки та збори, які відповідають політиці місцевих органів влади. До слова, до місцевих податків Великобританії належить тільки один податок – податок на майно, який формує третю частину доходів місцевих бюджетів. Цей податок стягується з власників та орендарів всіх видів майна виробничого та невиробничого призначення, а ставка визначається в залежності від потреб міста у фінансових ресурсах та може диференціюватися в залежності від міста [7]. Серед місцевих податків Франції (яких існує понад 30 видів!) є досить цікаві, як наприклад, податок на прибирання території чи збір на утримання палати ремесел чи збір на встановлення електроосвітлення. За польським законодавством, ключовими джерелами власних доходів бюджетів гміни є податок на нерухомість, сільськогосподарський податок, лісовий податок, податок з транспортних засобів, з доходів фізичних осіб, податок на спадщину, а також низка зборів: гербовий, місцевий, адміністративний та ін. Основним місцевим податком територіальних одиниць Німеччини є промисловий, ним обкладаються капітал і дохід всіх підприємств, які господарюють на території округу чи громади, окрім сільськогосподарських та ремісничих. Зауважимо, що саме такий підхід є своєрідним стимулюючим заходом як для влади, так і для підприємств.

Зауважимо, що залежно від рівня влади, який визначає механізм місцевого оподаткування розрізняють [6]:

- власні місцеві податки, які встановлюються місцевими органами самоврядування і

справляються лише на території місцевої громади. До них належать як прямі, так і не прямі податки: податок на прибуток корпорацій, майнові, земельні, промислові, на автомобілі, місцеві акцизи, на професії тощо. Найбільше фіскальне значення мають податки на доходи (громадян та підприємств) і майнові; надбавки до державних податків на користь місцевих бюджетів. Крім того, до цієї групи належать відрахування від загальнодержавних податків, які залишаються в доходах місцевих бюджетів. Обсяги відрахувань, а також граничні рівні надбавок визначаються центральним урядом.

Ведучи мову про особливості реалізації реформи фінансової децентралізації в західних країнах та неоднозначність її прояву, слід звернути увагу на ще один факт: для федеративних країн вагомість місцевих податків у доходах бюджетів є значно нижчою, аніж в унітарних державах (рис. 4). Так, в 2015 році частка місцевих податків у ВВП складала для Бельгії 2,1%, Австрії – 4,4%, тоді як діапазон значень даного індикатора для унітарних країн становив від 4% ВВП в Греції до 16% ВВП в Швеції. І цьому є своє пояснення: органи місцевої влади тих країн, які мають незначну частку надходжень від місцевих податків в загальній структурі податкових надходжень наділені меншими видатковими повноваженнями, а отже і рівень фінансової децентралізації є незначний. Натомість країни з високим рівнем фінансової децентралізації (Італія, Данія, Швеція, Фінляндія) вирізняються високими значеннями показників місцевих податків у ВВП та податкових надходжень (рис. 4). До речі, в скандинавських країнах надходження від місцевих податків майже на 100% забезпечується податками з доходів.

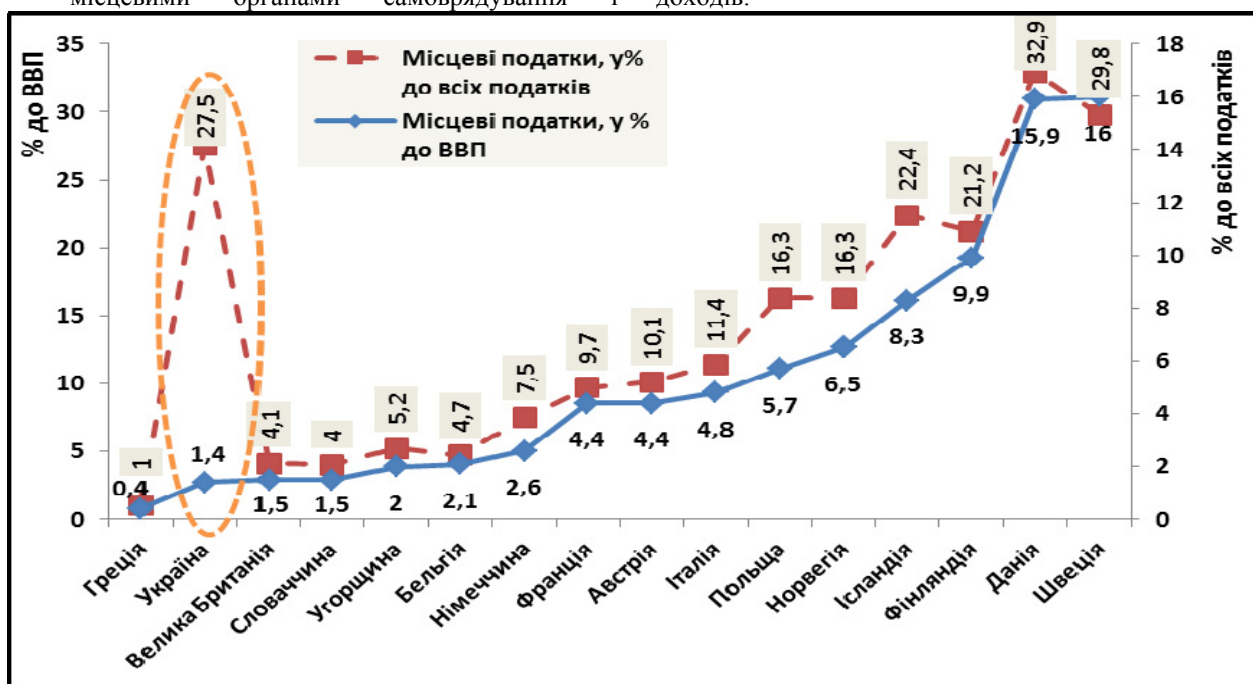

Рис. 4. Місцеві податки в європейських країнах та Україні в 2015 році, %

Складено автором з використанням даних Комітету статистики країн Європейського Союзу [10].

На відміну від більшості зарубіжних країн, де місцева влада має право встановлювати та контролювати місцеві податки та збори, в Україні місцевим радам в межах своїх повноважень та відповідно до вимог ПКУ (ст. 10) з 2015 року надано право встановлювати тільки єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю), а також вирішувати питання встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Інші місцеві податки та збори, не передбачені ПКУ – заборонені. Потрібно зазначити, що з початку реформи фінансової децентралізації місцеві податки і збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів в структурі податкових надходжень. Якщо протягом 2006-2010 рр. їх частка складала 1,1% – 1,4% в податкових доходах місцевих бюджетів, то в 2015 році – 27,5%, причому найбільшу питому вагу в структурі місцевих податків і зборів займають надходження від плати за землю (55%) та єдиного податку (40%). Однак, попри зростання дохідної бази, місцеві бюджети регіонів України, як і більшість в країнах Європейського Союзу, більш, ніж на половину дотуються із державного бюджету.

Слід також наголосити на значимості трансфертів у формуванні фінансової бази місцевої влади. Для таких країн, як Ісландія, Латвія, Швеція, Фінляндія, де в результаті проведення реформ вдалося досягнути високого ступеня децентралізації, а отже і фінансової автономії місцевої влади, частка трансфертів, яка виділяється центральним урядом складає менше 40% в структурі доходів бюджетів субрегіонального рівня, натомість у Великій Британії, Австрії, Угорщині, Греції, де самоврядування ще не набуло значного розвитку, понад 60% доходів формується за рахунок трансфертів центрального уряду. Зазначене свідчить про надмірну централізацію та фінансову залежність місцевого самоврядування від грантів центрального уряду. Справедливості ради, потрібно акцентувати на тому, що фінансова допомога, яка надається з бюджетів вищого рівня все більше має характер нецільових субвенцій, а це значить, що не обмежує самостійність органів субрегіонального рівня та сприяє активізації їх діяльності щодо задоволення потреб населення в суспільних послугах.

Висновки. Таким чином, вивчення світової практики фінансової децентралізації та особливостей її прояву дає змогу стверджувати, що для більшості європейських країн, як і для України, реформа фінансової децентралізації продовжує мати місце та характеризується поступовою передачею видаткових повноважень органам місцевої влади з одночасним скороченням їх фінансування з боку центральної влади.

Фінансову основу громад країн Європейського Союзу формують місцеві податки та надбавки до загальнодержавних податків. Органи влади на місцях повинні мати закріплені законом повноваження щодо прийняття рішень з формування та витрачання бюджетних коштів, також повинна існувати певна автономія стягування податків (у форматі податку на

нерухомість, податків на землекористування та користування фізичною інфраструктурою, ПДФО та податку на прибуток підприємства тощо). Децентралізація видатків не повинна перевищувати децентралізацію доходів, інакше це неминуче призведе до бюджетних дисбалансів.

Інший висновок, який слідує з проведеного дослідження – не існує оптимального рівня фінансової децентралізації, рівно як і не існує ідеальних рішень в процесах реалізації реформи фінансової децентралізації, бо кожна країна йде своїм шляхом розвитку, водночас кожна країна повинна прагнути до рівноваги в децентралізації за різними напрямками: освіта, охорона здоров'я, земельні відносини, енергоефективність, при цьому які сфери повинні бути більш децентралізовані, а які менш залежить від спроможності органів влади на місцях.

Що стосується причин реалізації реформи фінансової децентралізації, то для більшості європейських країн, як і для України, вони типові: низька ефективність діяльності сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, державного управління; надмірні витрати на утримання мережі та управлінського апарату; незадовільні темпи впровадження новітніх технологій, дрібні неспроможні громади, бажання підвищити ефективність та якість суспільних послуг, хоча на початку 2000-х років для країн Східної Європи в пріоритеті були завдання розбудови власно демократичної політичної системи.

Зазначене вище доводить, що «буквальне» перенесення досвіду реалізації реформи фінансової децентралізації в країнах Європи та світу на терени України є некоректним, потребує поглибленого аналізу особливостей її прояву (як можливостей, так і ризиків) в межах кожної країни. Саме ці аспекти і можуть слугувати предметом подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Сало Т. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні (Т. Сало // Ефективність державного управління. 2013. Вип. 35. С. 324-330.
2. Єгоричева С., Лахижа М. Забезпечення фінансової самодостатності територіальних громад: досвід європейського союзу для України / С. Єгоричева, М. Лахижа // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. №1. С. 64-77. Режим доступу: http://dSPACE.puet.edu.ua/bitstream/123456789/4255/1/Vtneu_2016_1_8.pdf
3. Роман В. Ф. Моделі децентралізації влади країн Європейського Союзу // Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 2. С. 206-213. Режим доступу: <http://vivacademy.com/visnik12/fail/Roman.pdf>.
4. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фіскальна децентралізація: німецький досвід та українські реалії // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Економіка. 2015. № 2(167). С. 50.
5. Письменний В. В., Палац Х. П. Сучасні виклики системи фінансового вирівнювання територій: досвід України і скандинавських країн //

Вісник Запорізького національного університету: Економічні науки. 2014. № 3. С. 112-122.

6. Труфен А. О. Місцеві фінанси в сучасних умовах проведення децентралізації в Україні: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2016.

7. Мурзаков А. П. Формирование и расходование средств бюджетов городов регионального значения: автореф. дис. ...канд. экон. наук: 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / А. П. Мурзаков. Саратов, 2002. // Режим доступа: <http://www.dslib.net>

8. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація: європейський досвід та перспективи для України / Г. В. Возняк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: [зб. наук. пр.]. 2016. Вип. 3(119). С. 45-50/

9. Ruśkowski E. Finanse lokalne po akcesji / E. Ruśkowski, J. Salachna. 2 wyd. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp., 2007. 272 s.; Sub-national public finance in the European Union // Economic Outlook. 10.2007. Retrieved from www.dexia.com/docs/2008/2008_news/20080131_public_finance_europe_UK.pdf

10. Комітет статистики Європейського Союзу. Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

References

1. Salo, T. (2013). Detsentralizatsiya finansovoyi systemy: stan ta otsinka rivnya v Ukrayini [Decentralization of the financial system: state and assessment of the level in Ukraine]. In *Efektivnist' derzhavnogo upravlinnya [Effectiveness of public administration]*: Vol. 35 (pp. 324-330). [in Ukrainian].

2. Yehorycheva, S., & Lakhyzha, M. (2016). Zabezpechennya finansovoyi samodostatnosti terytorial'nykh hromad: dosvid yevropeys'koho soyuzu dlya Ukrayiny [Ensuring financial self-sufficiency of territorial communities: experience of the European Union for Ukraine]. *Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University*, 1, 64-77. Retrieved from http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/4255/1/Vt_neu_2016_1_8.pdf [in Ukrainian].

3. Roman V. (2018). Modeli detsentralizatsiyi vlady krayin Yevropeys'koho Soyuzu [Models of decentralization of power of the European Union countries]. In *Teoriya ta praktyka derzhavnogo upravlinnya [Theory and Practice of Public Administration]*: Vol. 2 (pp. 206-213). Retrieved from

<http://lvivacademy.com/visnik12/fail/Roman.pdf> [in Ukrainian].

4. Demydenko, L., & Nakonechna, Yu. (2015). Fiskal'na detsentralizatsiya: nimets'kyi dosvid ta ukrayins'ki realiyi [Fiscal decentralization: German experience and Ukrainian realities]. In *Visnyk Kyiv's'koho natsional'noho universytetu im. Tarasa Shevchenka: Ekonomika [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv: Economics]*: Vol. 2(167) (pp. 50). [in Ukrainian].

5. Pysmennyy, V. V., & Palats Kh. P. (2014). Suchasni vyklyky systemy finansovoho vyrivnyuvannya terytoriy: dosvid Ukrayiny i skandinav's'kykh krayin [Modern challenges of the system of financial equalization of territories: the experience of Ukraine and Scandinavian countries]. In *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu: Ekonomichni nauky [Visnyk of Zaporizhzhya National University: Economics]*: Vol. 3 (pp. 112-122). [in Ukrainian].

6. Trufen, A. O. (2016). Mistsevi finansy v suchasnykh umovakh provedennya detsentralizatsiyi v Ukrayini [Local finances in modern conditions of decentralization in Ukraine]. Zaporizhzhya: KPU. [in Ukrainian].

7. Murzakov, A. P. (2002). Formyrovanye y raskhodovanye sredstv byudzhetrov horodov rehyonal'noho znachenyya [Formation and expenditure of funds of budgets of cities of regional importance]. (Ph.D. in Econ. Thesis, Saratov, Russia). [in Russian].

8. Voznyak H. V. (2016). Byudzhetna detsentralizatsiya: yevropeys'kyi dosvit ta perspektyvy dlya Ukrayiny [Budget decentralization: European education and prospects for Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]*: Vol. 119(3) (pp. 45-50). [in Ukrainian].

9. Ruśkowski, E., & Salachna, J. (2007, Oct.). Finanse lokalne po akcesji [Sub-national public finance in the European Union]. 2 wyd. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. *Economic Outlook*. Retrieved from www.dexia.com/docs/2008/2008_news/20080131_public_finance_europe_UK.pdf [in Polish].

10. Committee of Statistics of the European Union (2018). Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Надійшло 29.01.2018 р.